

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Олександр МОРГУНОВ

21. 04 2025 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Олени УСЕНКО на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

ВИТЯГ

з протоколу засідання кафедри соціально-економічних дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ від 18 квітня 2025 року

Голова: доктор економічних наук, професор Світлана ХАМШІНЧ.

Секретар: Наталія ПРОТОПОПОВА.

Присутні: доктор економічних наук, професор Валентин М'ЯЧИН, доктор економічних наук, професор Ганна РАЗУМОВА, кандидат економічних наук, доцент Надія ФІСУНЕНКО, кандидат економічних наук, доцент Олександр СИДОРОВ, кандидат економічних наук, доцент Тетяна МІРОШНИЧЕНКО, кандидат економічних наук Олена ОСКОМА.

З присутніх – 3 доктори економічних наук та 4 кандидати економічних наук – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Публічна презентація наукових результатів дисертаційного дослідження Олени УСЕНКО на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» щодо рекомендації для захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

Доповідь здобувача Олени УСЕНКО на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Здобувач Олена УСЕНКО акцентувала, що в умовах соціально-економічної трансформації України, що супроводжується глибокими диспропорціями в доступі до якісних освітніх, медичних та соціальних послуг, державна інвестиційна політика у сфері людського капіталу набуває статусу визначального чинника для досягнення соціальної згуртованості та мінімізації рівня соціально-економічної нерівності. Цей аспект набуває особливої ваги в контексті інтеграції до європейського економічного простору, що зумовлює необхідність гармонізації національних політик із європейськими стандартами розвитку людського потенціалу.

Таким чином, наукове осмислення та вдосконалення стратегічних засад державної інвестиційної політики формування людського капіталу постає як першочергове завдання. Реалізація цієї мети забезпечить не лише довгострокову економічну експансію та покращення рівня добробуту населення, але й сприятиме формуванню інституційних передумов для забезпечення стійкості соціально-економічного розвитку в умовах глобальних викликів і трансформаційних трендів сучасної економіки.

Метою дисертаційної роботи виступає розробка з обґрунтування теоретико-методологічних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення державної інвестиційної політики у сфері формування людського капіталу, спрямованої на забезпечення сталого соціально-економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Визначені мета, об'єкт, предмет, завдання дисертаційної роботи та методологічний підхід забезпечили виклад наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, обумовили її новизну, що полягає у наступному: в розробленні теоретичних і методологічних засад формування державної інвестиційної політики та стратегічних механізмів її реалізації для розвитку людського капіталу в контексті змін соціально-економічного середовища. Основні наукові досягнення здобувача полягають у наступному: вперше: запропоновано парадигму багаторівневого адаптивного регулювання людського капіталу в умовах глибоких демографічних дисбалансів, що базується на синергетичній інтеграції освітніх, міграційних та соціально-економічних детермінант із застосуванням динамічних механізмів реіндустріалізації когнітивних ресурсів, селективного стимулювання відтворюваної демографічної бази через диференційовані економіко-інституційні важелі, а також трансформації традиційних моделей накопичення людського потенціалу шляхом формування індивідуальних траєкторій професійного та інтелектуального розвитку в контексті інтенсифікації глобалізаційних викликів.

Розроблено концептуальну модель формування ефекту синергії інвестиційної, освітньої та міграційної політик як комплексного механізму формування людського капіталу, що забезпечує подолання викривлень у розвитку трудового потенціалу, зокрема через усунення наслідків симулякризації знань, оптимізацію мотиваційних механізмів у сфері освіти

та запровадження селективних стратегій залучення й утримання висококваліфікованих кадрів в рамках адаптивної міграційної політики, яка дозволяє нівелювати ризики когнітивного відтоку та сприяє довготривалому зростанню людського капіталу як ключового ресурсу конкурентоспроможності.

По завершенні доповіді Олени УСЕНКО присутніми були поставлені такі запитання:

Доктор економічних наук, професор Ганна РАЗУМОВА: Назвіть один з вагомих результатів, який характеризує наукову новизну дисертації.

Відповідь: Дякую за запитання. Нами удосконалено систематизацію багатовимірних викликів молодіжної та освітньої міграції (в умовах війни) з акцентом на їх системний вплив на стратегічні напрями державної інвестиційної політики, з подальшим обґрунтуванням інтегрованої моделі адаптації інвестиційних стратегій до умов глобалізованої мобільності робочої сили, яка включає механізми стимулювання репатріації висококваліфікованих мігрантів, інтенсифікацію залучення іноземних інвестицій у освітній сектор, а також створення інституційних передумов для стійкого розвитку людського капіталу як визначального чинника економічного зростання та конкурентоспроможності держави.

Кандидат економічних наук, доцент Тетяна МІРОШНИЧЕНКО: Чи впливають демографічні фактори на формування людського капіталу?

Відповідь: Дякую за запитання. Забезпечення сталого розвитку людського капіталу не можливе без урахування демографічних факторів, які визначають динаміку та якісні характеристики трудових ресурсів. Зміни у віковій структурі населення, тенденції до старіння суспільства, зростання рівня еміграції висококваліфікованих кадрів та зниження народжуваності формують нові виклики для економіки та ринку праці. У зв'язку з цим важливого значення набуває демографічно орієнтований підхід, що спрямований на підтримку природного відтворення населення, підвищення тривалості активного працездатного віку та зменшення негативних наслідків трудової міграції.

Кандидат економічних наук Олена ОСКОМА: Охарактеризуйте проведений Вами у науковій роботі аналіз сучасного розвитку інформаційних ресурсів та їх вплив на формування людського капіталу.

Відповідь: Дякую за запитання. В умовах цифрової економіки ключову роль відіграє адаптація освітніх програм до вимог технологічного розвитку. Цифрова трансформація освіти передбачає: інтеграцію штучного інтелекту та великих даних у навчальний процес для персоналізованого навчання; створення інноваційних освітніх платформ, що поєднують онлайн-курси, дуальну освіту та практико-орієнтоване навчання; формування мережі співпраці між університетами та технологічними компаніями для передачі практичних знань і навичок.

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника – Олександра СИДОРОВА. У висновку зазначено про тематику опублікованих наукових статей та апробацію результатів дослідження.

Дисертаційне дослідження Олени УСЕНКО побудоване на комплексному, системному підході, характеризується відповідним рівнем наукових узагальнень. Здобувачка використала численні наукові праці фахівців з загальної теорії економіки, інших галузевих правових наук, а також низки інших галузей знань.

Олена УСЕНКО чітко сформулювала мету і завдання роботи, визначила об'єкт та предмет дослідження. На основі проведеного комплексного дослідження вирішена важлива наукова проблема – розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів практичної реалізації формування людського капіталу.

Стиль, мова викладення матеріалу дисертаційного дослідження, аргументація авторських висновків та пропозицій до чинного законодавства відповідають належному теоретичному рівню. Думки здобувачкою викладаються грамотно, послідовно, виважено, логічно витримані зміст та структура роботи.

Наведений у дисертаційному дослідженні матеріал містить також значний доробок дисертантки, яка збагачує існуючі уявлення стосовно теоретичних аспектів досліджуваної проблеми. Авторка продемонструвала уміння самостійно узагальнювати та аналізувати нормативно-правові акти, спеціальну літературу і статистичні дані, визначати теоретичне або практичне завдання, формулювати науково обґрунтовані висновки і пропозиції щодо її розв'язання.

Робота написана грамотно, логічно та послідовно, а стиль викладення матеріалу забезпечує легкість й доступність його сприйняття.

Під час здійснення дисертаційного дослідження здобувачкою проявлені належні компетентності щодо відбору та використання різноманітних як загальнонаукових, так і спеціально-наукових методів пізнання, в тому числі діалектичного, формально-логічного, системного аналізу, соціологічного, статистичного тощо.

В цілому в дисертації запропоновані нові науково обґрунтовані теоретичні та прикладні результати проведених досліджень, а також розв'язані конкретні наукові завдання в галузі економіки.

Таким чином, підготовлена дисертація аспіранткою кафедри соціально-економічних дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ Олени УСЕНКО на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу» є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове завдання в галузі економіки і в цілому відповідає вимогам пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, тому може бути винесена на розгляд Вченої ради Дніпровського державного університету внутрішніх справ для розгляду питання про утворення спеціалізованої

вченої ради щодо разового публічного захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка».

Після цього слово було надано **рецензенту** наукової праці.

Доктор економічних наук, професор Валентин М'ЯЧИН підкреслив, що людський капітал виступає стратегічним ресурсом, що визначає довгострокову конкурентоспроможність держави, забезпечуючи сталість соціально-економічного розвитку та динамічне економічне зростання. У сучасних умовах глобалізації, коли інноваційні технології та науково-технічний прогрес формують нові парадигми розвитку національних економік, інвестиції в людський капітал стають критично важливими для підвищення ефективності функціонування економічних систем і досягнення макроекономічної стабільності. Успішна інтеграція знань, навичок і компетентностей у виробничі процеси зумовлює зростання продуктивності праці, стимулює інноваційну діяльність та сприяє зміцненню позицій держави на міжнародній арені.

Державні інвестиції у людський капітал охоплюють широкий спектр суспільних сфер, включаючи освіту, охорону здоров'я, соціальну інфраструктуру та підтримку інноваційно-технологічної діяльності. Їх значущість обумовлюється здатністю формувати когнітивний потенціал і функціональні компетенції, необхідні для ефективної інтеграції в економіку, що дедалі більше орієнтується на знання та цифрові технології. У відповідь на сучасні виклики – старіння демографічної структури, структурну трансформацію ринку праці та необхідність підвищення продуктивності праці – виникає потреба в системному підході до розвитку людського капіталу, що передбачає комплексне поєднання державної політики, інституційних механізмів і фінансових інструментів для забезпечення інтеграції знань, умінь і навичок у єдину систему.

В умовах соціально-економічної трансформації України, що супроводжується глибокими диспропорціями в доступі до якісних освітніх, медичних та соціальних послуг, державна інвестиційна політика у сфері людського капіталу набуває статусу визначального чинника для досягнення соціальної згуртованості та мінімізації рівня соціально-економічної нерівності. Цей аспект набуває особливої ваги в контексті інтеграції до європейського економічного простору, що зумовлює необхідність гармонізації національних політик із європейськими стандартами розвитку людського потенціалу.

Варто позитивно оцінити широту та логічну послідовність розглянутих у дисертації питань; позитивно відмітити використану джерельну базу; звернути увагу на те, що здобувачка не обмежилася лише теоретичними розробками, а, керуючись принципом єдності теорії та практики, обґрунтувала необхідність внесення змін до ряду нормативно-правових актів.

Структурна побудова дисертаційного дослідження є цілком логічною; його ключові проблеми сформульовані досить чітко; наукові положення достатньо обґрунтовані та достовірні, основні з них оприлюднені достатньо

повно, відповідно до існуючих вимог, які ставляться до робіт відповідного рівня. Дисертаційна робота написана грамотно, стиль викладення характеризується смисловою завершеністю, цілісністю та простотою формулювань відповідних наукових положень, висновків і рекомендацій, що робить їх доступними для сприйняття не тільки науковцями, а й громадянами – членами громадських об'єднань.

Звичайно, як і будь-яка робота, виконане дослідження не позбавлене певних дискусійних положень, серед яких слід зазначити наступне:

Потребують більш детального дослідження питання інвестицій та розвитку людського капіталу в умовах воєнного стану, оскільки вплив війни однозначно негативно впливає на ці процеси.

Також варто дослідити державну інвестиційну політику формування людського капіталу тих країн, які стикалися із збройним конфліктом.

Однак ці спірні питання та зауваження не впливають на загальне позитивне ставлення до роботи, не зменшують її наукової новизни та практичної значимості і тому не є перешкодою для її представлення в разову спеціалізовану раду для офіційного захисту.

Враховуючи вищевикладене, слід зауважити, що підготовлене аспіранткою кафедри соціально-економічних дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ **Оленою УСЕНКО дисертаційне дослідження на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу»** є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове завдання у галузі економіки і в цілому відповідає вимогам пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та може бути винесена на розгляд Вченої ради Дніпровського державного університету внутрішніх справ для розгляду питання про утворення спеціалізованої вченої ради щодо разового публічного захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь присутні науковці.

Доктор економічних наук, професор Ганна РАЗУМОВА зазначила, що аналіз дисертації Олени УСЕНКО дозволяє стверджувати про ґрунтовну теоретичну підготовку дисертантки, а також говорить про розуміння нею практичних та теоретичних проблем, котрі стосуються сучасних підходів до теоретичного розуміння та формування державної інвестиційної політики формування людського капіталу. Актуальність дослідження є безсумнівною з огляду на сучасні процеси розвитку економіки України. Загалом дисертаційне дослідження Олени УСЕНКО на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу» відповідає спеціальності 051 «Економіка» та вимогам пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої

ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 051 «Економіка».

Кандидат економічних наук, доцент Надія ФІСУНЕНКО наголосила, що автором цілком коректно та слушно сформовано актуальність теми дисертаційного дослідження, а також вміло обрані методи дослідження, зосереджуючи увагу на поставленій меті роботи, та враховуючи об'єкт та предмет дослідження. Загалом дисертація Олени УСЕНКО на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу» відповідає необхідним вимогам, які висуваються до даного виду робіт, та може бути рекомендована в разовій спеціалізованій вченій раді для захисту.

Кандидат економічних наук, доцент Тетяна МІРОШНИЧЕНКО наголосила, що дисертаційна робота є актуальною та змістовною. Дисертанткою вдало обрано теоретико-методологічну основу дослідження. Отже, дисертація Олени УСЕНКО на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу» в цілому заслуговує позитивної оцінки та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат економічних наук Олена ОСКОМА вказала на актуальність теми та достатній рівень роботи. Авторкою грамотно сформовано мету, предмет, об'єкт та завдання дослідження. Враховуючи вищевикладене, вважаю, що дисертаційне дослідження Олени УСЕНКО на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу» відповідає спеціальності 051 «Економіка» та вимогам пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 051 «Економіка».

Доктор економічних наук, професор Світала ХАМІНІЧ відзначила, що дисертаційна робота Олени УСЕНКО на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу» розкриває злободенні питання розвитку України в умовах війни та повоєнного відновлення. Враховуючи це, актуальність дослідження не викликає сумніву. Дисертація характеризується логічним та ґрунтовним викладенням інформації, стилістичною та науковою грамотністю. Практичне та теоретичне значення дисертаційної роботи в даному напрямі важко переоцінити. Отже, дисертація Олени УСЕНКО на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу» є завершеною науковою працею та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 051 «Економіка».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Олени УСЕНКО на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Людський капітал виступає стратегічним ресурсом, що визначає довгострокову конкурентоспроможність держави, забезпечуючи сталість соціально-економічного розвитку та динамічне економічне зростання. У сучасних умовах глобалізації, коли інноваційні технології та науково-технічний прогрес формують нові парадигми розвитку національних економік, інвестиції в людський капітал стають критично важливими для підвищення ефективності функціонування економічних систем і досягнення макроекономічної стабільності. Успішна інтеграція знань, навичок і компетентностей у виробничі процеси зумовлює зростання продуктивності праці, стимулює інноваційну діяльність та сприяє зміцненню позицій держави на міжнародній арені.

Державні інвестиції у людський капітал охоплюють широкий спектр суспільних сфер, включаючи освіту, охорону здоров'я, соціальну інфраструктуру та підтримку інноваційно-технологічної діяльності. Їх значущість обумовлюється здатністю формувати когнітивний потенціал і функціональні компетенції, необхідні для ефективної інтеграції в економіку, що дедалі більше орієнтується на знання та цифрові технології. У відповідь на сучасні виклики — старіння демографічної структури, структурну трансформацію ринку праці та необхідність підвищення продуктивності праці — виникає потреба в системному підході до розвитку людського капіталу, що передбачає комплексне поєднання державної політики, інституційних механізмів і фінансових інструментів для забезпечення інтеграції знань, умінь і навичок у єдину систему.

В умовах соціально-економічної трансформації України, що супроводжується глибокими диспропорціями в доступі до якісних освітніх, медичних та соціальних послуг, державна інвестиційна політика у сфері людського капіталу набуває статусу визначального чинника для досягнення соціальної згуртованості та мінімізації рівня соціально-економічної нерівності. Цей аспект набуває особливої ваги в контексті інтеграції до європейського економічного простору, що зумовлює необхідність гармонізації національних політик із європейськими стандартами розвитку людського потенціалу.

Таким чином, наукове осмислення та вдосконалення стратегічних засад державної інвестиційної політики формування людського капіталу постає як першочергове завдання. Реалізація цієї мети забезпечить не лише довгострокову економічну експансію та покращення рівня добробуту населення, але й сприятиме формуванню інституційних передумов для

забезпечення стійкості соціально-економічного розвитку в умовах глобальних викликів і трансформаційних трендів сучасної економіки.

Концептуальні основи формування теорії людського капіталу були закладені у працях економістів-класиків, зокрема В. Петті, Д. Рікардо та А. Сміта. Подальший розвиток категорії людського капіталу відбувався у працях економістів ХІХ – початку ХХ століття. Значний внесок у цю сферу зробили такі дослідники, як Г. Беккер, Й. Бен-Порет, М. Блауг, Е. Денісон, Р. Лейярд, Е. Лезер, Дж. Мак-Куллох, А. Маршалл, Дж. Мінцер, І. Тюнен, Л. Вальрас та Т. Шульц.

Методологічні аспекти аналізу якості людського капіталу розкрито в дослідженнях таких учених, як Е. Енгель, В. Фарр, Б. Фраумені, Е. Ганушек, Д. Джоргенсон, Дж. Кедрік, Ф. Махлуп. Їхні роботи сформуvalи підґрунтя для подальших досліджень факторів, що впливають на ефективність розвитку людського капіталу.

Проблеми ефективного використання людського капіталу розглядалися у працях таких економістів, як Е. Аткинсон, П. Капелло, Р. Лукас і Дж. Роуланд. Їхні дослідження зосереджені на виявленні механізмів підвищення продуктивності людського капіталу в умовах змін глобальної економіки.

Серед вітчизняних науковців, які здійснюють дослідження в напрямі з'ясування сутності та функціонального призначення людського капіталу в українських реаліях, а також вивчення ефективності державних інвестицій у людський капітал в умовах глобалізації та цифровізації економіки, можна виділити роботи таких дослідників, як В. Антонюк, В. Бабій, О. Гладун, Л. Гриценко, С. Гинда, В. Гєсць, З. Юринець, Я. Жаліло, В. Куценко, Д. Мельничук, А. Мокій, А. Мойсіяха, О. Москаленко, О. Самборська, Л. Шевчук, Ф. Ткачик і Б. Юськів. Їхні напрацювання здійснюють значний внесок у розвиток національної теорії людського капіталу.

Попри значну кількість проведених досліджень, залишається низка невирішених питань, зокрема щодо формування ефективного механізму державної інвестиційної політики у сфері розвитку людського капіталу, його адаптації до викликів сучасної глобальної економіки та інтеграції в національні й міжнародні економічні системи. Це зумовлює необхідність подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

З огляду на зазначене, аналіз процесів формування людського капіталу в контексті державної інвестиційної політики є актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору. Таке дослідження сприятиме розробленню ефективних інструментів державного регулювання, підвищенню інвестиційної привабливості та забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка обґрунтування теоретико-методологічних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення державної інвестиційної політики у сфері формування людського капіталу, спрямованої на забезпечення сталого

соціально-економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Досягнення цієї мети обумовило необхідність формулювання та вирішення комплексу наступних завдань:

- проаналізувати сутність поняття людського капіталу, визначити його структуру та ключові характеристики;
- оцінити вплив інвестицій у людський капітал на економічний розвиток країни в умовах сучасних викликів;
- проаналізувати роль держави в сприянні розвитку людського капіталу в контексті реалізації інвестиційної політики та її інтегрування в загальний економічний механізм;
- визначити критерії і методи оцінки якості людського капіталу та вивчити практики їх застосування;
- розкрити аспекти актуального стану та ефективності державних інвестицій у структурні елементи людського капіталу в Україні;
- провести оцінку поточного стану та ефективності державних інвестицій в людський капітал в Україні, визначити основні тенденції та проблеми;
- дослідити вплив демографічних змін на потреби та можливості розвитку людського капіталу;
- проаналізувати міжнародний досвід формування державної інвестиційної політики розвитку людського капіталу та виявити його прийнятність для України;
- визначити стратегії ефективного управління інвестиціями в людський капітал в контексті міграційних процесів;
- розробити рекомендації та стратегії для оптимізації державної інвестиційної політики з метою підвищення ефективності процесу формування людського капіталу.

Об'єктом дослідження є процес формування людського капіталу в контексті державної інвестиційної політики.

Предметом дослідження є напрями, інструменти та механізм реалізації державної інвестиційної політики, спрямованої на розвиток людського капіталу.

Методи дослідження. Методологічна основа дослідження базується на поєднанні теоретичних і емпіричних підходів, що дозволяє здійснити комплексний аналіз закономірностей формування та розвитку людського капіталу: використання *структурно-функціонального аналізу* сприяє розкриттю взаємозв'язку між інвестиційною політикою держави, соціально-економічною мобільністю та довгостроковими тенденціями економічного зростання; методи економічного аналізу, включаючи *економетричне моделювання, кореляційно-регресійний аналіз і порівняльний аналіз*, застосовано з метою оцінки впливу інвестицій у людський капітал на макроекономічні показники; використання *багатофакторного моделювання* дозволило встановити еластичність різних компонентів людського капіталу

щодо економічного розвитку та визначити пріоритетні напрями державного регулювання; *методи соціологічного аналізу* використано для розкриття особливостей формування людського капіталу через призму інституційної динаміки та регуляторних змін; *контент-аналіз* нормативно-правових документів - для ідентифікації ключових векторів державної політики у сфері освіти, працевлаштування та соціального захисту; використання *методів сценарного аналізу* дало змогу прогнозувати можливі наслідки змін у державній політиці щодо інвестицій у людський капітал, зокрема у сфері освіти, науки, охорони здоров'я та соціального забезпечення.

Інформаційну базу дослідження становили нормативно-правові акти, що регулюють державну інвестиційну політику та розвиток людського капіталу, зокрема Закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, а також офіційні стратегії та програми соціально-економічного розвитку.

Важливим джерелом інформації стали статистичні матеріали Державної служби статистики України, дані Національного банку України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України та інших центральних органів виконавчої влади, що надають інформацію про інвестиційну діяльність, рівень розвитку людського капіталу та основні макроекономічні показники. Крім того, у дослідженні були використані аналітичні звіти міжнародних організацій, зокрема Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Організації економічного співробітництва та розвитку, а також дані Програми розвитку ООН щодо показників людського розвитку.

Теоретико-методологічну основу склали праці вітчизняних і зарубіжних учених, які досліджують питання формування людського капіталу, ефективності державних інвестицій, а також взаємозв'язок між інвестиційною політикою та соціально-економічним розвитком. Емпірична база була доповнена результатами соціологічних досліджень, матеріалами конференцій, круглих столів і практичних семінарів, присвячених проблематиці інвестиційної політики та розвитку людського капіталу в умовах цифровізації економіки та глобалізації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробленні теоретичних і методологічних засад формування державної інвестиційної політики та стратегічних механізмів її реалізації для розвитку людського капіталу в контексті змін соціально-економічного середовища. Основні наукові досягнення здобувача полягають у наступному:

вперше:

запропоновано парадигму багаторівневого адаптивного регулювання людського капіталу в умовах глибоких демографічних дисбалансів, що базується на синергетичній інтеграції освітніх, міграційних та соціально-економічних детермінант із застосуванням динамічних механізмів реіндустріалізації когнітивних ресурсів, селективного стимулювання відтворюваної демографічної бази через диференційовані економіко-інституційні важелі, а також трансформації традиційних моделей

накопичення людського потенціалу шляхом формування індивідуальних траєкторій професійного та інтелектуального розвитку в контексті інтенсифікації глобалізаційних викликів;

розроблено концептуальну модель формування ефекту синергії інвестиційної, освітньої та міграційної політик як комплексного механізму формування людського капіталу, що забезпечує подолання викривлень у розвитку трудового потенціалу, зокрема через усунення наслідків симулякризації знань, оптимізацію мотиваційних механізмів у сфері освіти та запровадження селективних стратегій залучення й утримання висококваліфікованих кадрів в рамках адаптивної міграційної політики, яка дозволяє нівелювати ризики когнітивного відтоку та сприяє довготривалому зростанню людського капіталу як ключового ресурсу конкурентоспроможності;

дістали подальшого розвитку:

обґрунтування причинно-наслідкового зв'язку між державною політикою та формуванням людського капіталу, що проявляється у подвійній ролі держави: як безпосереднього постачальника освітніх, медичних та фінансових послуг, спрямованих на забезпечення рівного доступу до можливостей, так і як регулятора, що встановлює інституційні рамки для функціонування приватних суб'єктів у відповідних сферах;

розуміння інвестицій в людський капітал як фактору структурно-функціональної трансформації економічного розвитку в умовах глобалізаційних викликів, що передбачає конструювання поліцентричних інституційних конфігурацій та впровадження гендерно-сенситивних механізмів управління, які генерують ефекти кумулятивної соціо-економічної адаптивності шляхом нейтралізації асиметрій у розподілі ресурсів, диверсифікації професійної стратифікації, ендогенізації інноваційного потенціалу через імплементацію адаптованих мотиваційних механізмів, забезпечуючи інституціональну резильєнтність і довгострокову конкурентоспроможність економічних систем;

теоретико-методологічне обґрунтування еволюції підходів до оцінювання людського капіталу в контексті сучасної системи національних рахунків, що дозволило виявити інверсійно-синергетичний характер формування інструментарію оцінювання: встановлено, що первинні підходи до кількісного вимірювання людського капіталу передували формуванню його теорії, однак саме виокремлення цієї концепції сприяло активному вдосконаленню методів розрахунку за рахунок інтеграції неокласичних економічних інструментів, зокрема альтернативних витрат, чистої теперішньої вартості потоку доходу та інвестицій;

обґрунтування необхідності інтеграції компетентнісного, інноваційного, інклюзивного, регіонально-диференційованого та демографічно детермінованого підходів у процес інституціоналізації політики розвитку людського капіталу, що забезпечує зростання його адаптаційної спроможності до глобальних викликів, технологічних деструкцій і структурно-функціональних трансформацій ринку праці, тоді

як стратегічна синергія зазначених підходів у межах державної інвестиційної політики сприяє консолідації стійкості макроекономічної системи, підвищенню її стійкості до соціально-економічних змін, мінімізації масштабів інтернаціональної трудової міграції, інтенсифікації інноваційної активності та формуванню сприятливого інституціонального клімату для трансформації підприємницького середовища;

вдосконалено:

теоретико-методологічні засади формування людського капіталу шляхом інтеграції інструментів інвестиційної політики у механізми його розвитку з урахуванням динаміки трансформації кваліфікаційних вимог до працівників та інноваційно-технологічної модернізації процесів капіталотворення, що передбачає синергетичну взаємодію державних інвестиційних важелів із соціально-економічними детермінантами підвищення продуктивності, конкурентоспроможності та якості життя населення, а також стратегічну переорієнтацію державних інвестицій на освітній, медичний і соціальний сегменти як ключові драйвери розвитку людських ресурсів у контексті сталого розвитку;

методологію побудови прогностичних моделей динаміки економічного зростання, заснованих на кількісному аналізі інвестиційної активності у сферах розвитку людського капіталу, зокрема освіти, охорони здоров'я, спорту та мистецтва, що розглядається як інструмент стратегічного прогнозування довгострокових соціально-економічних наслідків капіталовкладень і прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень для формування стратегічних пріоритетів державної інвестиційної політики;

систематизацію багатовимірних викликів молодіжної та освітньої міграції з акцентом на їх системний вплив на стратегічні напрями державної інвестиційної політики, з подальшим обґрунтуванням інтегрованої моделі адаптації інвестиційних стратегій до умов глобалізованої мобільності робочої сили, яка включає механізми стимулювання репатріації висококваліфікованих мігрантів, інтенсифікацію залучення іноземних інвестицій у освітній сектор, а також створення інституційних передумов для стійкого розвитку людського капіталу як визначального чинника економічного зростання та конкурентоспроможності держави.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні теоретично обґрунтованих і практично застосовних рекомендацій щодо вдосконалення державної інвестиційної політики у сфері розвитку людського капіталу. Запропоновані підходи можуть бути використані для формування ефективних механізмів державного регулювання інвестиційних процесів, спрямованих на підвищення якості освіти, доступу до медичних послуг, розвитку соціальної інфраструктури та стимулювання інноваційної діяльності. Результати дослідження також можуть бути застосовані для підвищення ефективності управління державними інвестиціями, розробки стратегій сталого розвитку людського потенціалу та інтеграції цифрових технологій у процеси формування компетенцій і професійних навичок.

Апробація результатів дисертації. Найважливіші теоретико-методичні засади та практичні рекомендації дослідження були випробувані нанауково-практичних конференціях, серед яких: IX Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція (м. Полтава), Міжнародний форум «Актуальні проблеми та перспективи розвитку національного господарства в умовах глобальної нестабільності» (м. Кременчук).

Публікації. Результати дослідження викладено у 8 наукових працях, з яких 5 – статті у наукових фахових виданнях України; 3 – матеріали конференцій.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотно, із застосуванням сучасної української мови та наукових термінів. Кожний підрозділ роботи побудований у логічній послідовності. Усе це забезпечує легкість і доступність сприйняття викладених у дисертації положень.

У результаті попередньої експертизи дисертації Олени УСЕНКО і повноти публікацій основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Олени УСЕНКО на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Олени УСЕНКО на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу» відповідає спеціальності 051 «Економіка» та вимогам пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Олени УСЕНКО на тему «Державна інвестиційна політика формування людського капіталу» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 051 «Економіка».

**Голова засідання –
професор кафедри
соціально-економічних дисциплін
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
доктор економічних наук, професор**
18 квітня 2025 року

Світлана ХАМІНЧ